

Taula

9	Pròleg
13	Partícula de sal
15	ELS PASSOS PERDUTS
17	Quimera
19	Prop d'Atapuerca
21	El jardí de les delícies
27	<i>Songe</i>
29	<i>Pneus bom viagem</i>
31	Pigments
37	Cúpula
39	Contarelles
45	ELS VASOS COMUNICANTS
47	Proposta
49	Gest
51	<i>La peinture animée</i>
55	Tatuatge
59	Freudiana
65	Montparnàs kk
69	El coma de Humpty-Dumpty
79	Els somieigs d'Akira
87	Coda final
89	Epíleg

Pròleg

La poesia de Josep Ballester, amb la qual sempre he caminat molt ben acompanyada de la seua mà com a lectora, amb els anys ha anat construint una cartografia personal, inequívocament reconeixible, i amb la voluntat de fer-la universal. Igual que Elizabeth Bishop que, entre la història i la geografia, va preferir quedar-se amb aquesta darrera forma de mirar el món a través dels mapes, llibre rere llibre Josep Ballester ha teixit una geografia íntima, acostumats com ja ens té, als seus lectors, a transitar entre les altituds i latituds dels seus versos.

Dividit en dues parts, aquest *Llibre dels somnis* s'inicia amb una mena d'advertència. Al poema "Partícula de sal" Ballester ens alerta que en aquesta obra ha estat anotat, des dels orígens dels annals de la història, cada somni, erosionat i com un fragment polit que sura a la superfície de l'existència. A partir d'aquesta mena de passaport inaugural, el poeta inicia el viatge, i ens convida a acompanyar-lo. S'obre així un desplegament de mapes on Ballester transita no com el turista que s'atura, realitza fotografies dels principals monuments i se'n torna carregat d'una llarga col·lecció de *selfies*, sinó com un autèntic viatger que, allunyat de les presses i les inèrcies, contempla la bellesa de l'art i de l'instant.

El poeta revisita alguns dels indrets que no l'han abandonat mai, perquè sap que tornar a un lloc sempre és rellegir, i en la

seua maleta hi cap des de Freud fins a Lewis Carroll, estances que sempre l'han acompanyat. Com a bon observador, el desplaçament cap a determinats indrets no l'anul·la en l'emmirallament. Al contrari: l'art és el pretext que li permet interrogar-se sobre els rumbos que ha anat prenent la història. Al darrere de la bellesa d'Atapuerca hi ha el qüestionament de la humanitat, amagat darrere les muntanyes on sempre és hivern. Lluny d'immobilitzar-lo, a Ballester la bellesa sempre li ha inquietat; des de la contemplació d'una cúpula fins al gest d'escoltar, atent, el silenci del mar. Hi ha espai, també, per reflexionar sobre l'ús que l'ésser humà ha fet, al llarg de la història, de les arts musicals, capaç de crear des de les més altes simfonies fins als bombardejos del Vietnam.

S'obre, la segona part del llibre, amb una proposta domèstica que convida a la revolta: la invitació a contemplar amb la persona estimada les voltes de la rentadora. I s'inicia, ací, un itinerari del goig i de l'amor, la festa dels cossos en un escenari de gestos senzills i, alhora, reveladors. Ja ho deia Mercè Rodoreda: les coses importants són les que no ho semblen. Hi cap també una evocació del París de Marx Ernest, d'Aragon i de Breton. Però com ens alerta ja d'entrada, no li interessa la festa, sinó el que s'amaga en el subsòl; una declaració que li serveix per desplegar l'essència d'una època. La mateixa ciutat que en un altre poema fa protagonista Kiki de Montparnasse, la musa dels anys vint a la capital francesa, "reina lila que ha encés la mar".

La poesia de Josep Ballester es construeix sobre el relleu dels mapes a través de diferents elements dels territoris (que observa, s'emmiralla, reflexiona i es qüestiona). Però també en la seua obra el cos es converteix en una cartografia, com havia somiat, en un dels seus poemes, *Anne Sexton*, que va entendre'l com un desplegament urbà. I a *Llibre dels somnis*, com un arqueòleg, Ballester ens convida, als seus lectors, a desxifrar amb ell l'idioma del salobre i el vent, a seguir-lo en un itinerari geogràfic que transita entre diferents èpoques i desplega, com un mapa, el bo i millor de la poesia de Ballester.

ÀNGELS GREGORI

Quimera

*Es duro el trabajo de la pesadilla, es duro
arrastrar de día el carro de las marionetas.*

LEOPOLDO MARÍA PANERO

Ningú no va moure cap dit
mentre se solsia l'univers.
Ningú no va besar els teus ulls
mentre s'esmunyia l'existència.
Ningú no va llegir aquells versos
mentre cosien amb fil d'aram
el somriure dels innocents.
Ningú va escoltar el silenci de la mar
mentre cisellaven el marbre dels morts.
Ningú va obeir l'ordre del coronel
mentre els condemnats acaronaven
la boca de l'escamot d'afusellament.

Sols el foc
escriurà un instant
imperceptible, minucios
i càlid
la nostra quimera.

Prop d'Atapuerca

Entre muntanyes on sempre és hivern
prop d'un camí sense accés
hi ha un jaciment de cossos.
Han localitzat més de cent cadàvers
i restes d'homes joves que foren assassinats.
En aquell forat fosc com l'abisme
després de vuitanta anys de tristesa
han trobat quaranta-cinc cervells
i un cor ben conservats,
alguns tenien encara
el projectil del tret de gràcia.
Mai no he entés aquesta maleïda expressió.
La seua salvaguarda singular
posseeix una explicació científica.
La fossa cavada en un terreny argilós
i permeable,
al setembre de mil nou-cents trenta-sis,
cadascun dels cossos presentava un orifici
al crani, on penetrà la pluja de tardor
que no va permetre el creixement
dels microbis i la putrefacció.
Els assassins volgueren eliminar les víctimes.
Fer desaparèixer aquells
que no pensaven com ells.
No van poder acabar amb les idees.

Ni tant sols amb els cervells i un cor.
És curiós els mitjans que s'hi destinen
a morts de fa milers d'anys i restes arqueològiques
i cap ajuda per a trobar éssers humans
en què els fills i els germans són vius
i graten amb les unghes dignitat

a les cunetes.

Entre muntanyes on sempre és hivern
prop d'un camí sense accés
hi ha un jaciment de cossos

que ens desperta la fina pluja a trenc d'alba.

Epíleg

Lectora, lector, acabeu de transitar per la tinta i el foc amb què s'escriuen els somnis. Acabeu de caminar per la incertesa i per la paradoxa. Potser l'única realitat és el deliri d'un malalt, el cos a cos amb el pes mort de la dissolució, el prat on el cervell regalima uns sucs sense l'experiència de l'evidència. Un túrmix on tot es barreja i que escup humus fèrtil o magma destructor, la carn picada d'un univers amb forma de desguàs. Perquè el somni està fet d'una substància híbrida.

El somni és un fantasma que s'expressa en primera persona i que té dos caps. Un que mira endavant i un altre que mira endarrere; un que parla amb els morts i un altre que enraona amb els vius; un que s'alimenta d'angoixa i horror i un altre que fagocita el desig i la fantasia. És la infantesa resumida en una cançó de bressol i la vellesa encabida en la mortalla. Els colors envigorits pel sol i la policromia en braille de la foscor. L'ou de la serp i l'ou de la gallina dels ous d'or. I, per sobre de tot, un univers complementari. Un doble i el teu doble. Tal vegada l'únic univers (Calderón de la Barca *dixit*) dins d'un altre univers, un joc de matrioxques (això ho deien els patafísics) en el qual origen i final no es poden diferenciar.

Mai no m'ha interessat la interpretació dels somnis. Considero que interpretar un somni és de mal gust, una falòrnia abocada al fracàs, igual que qualsevol intent d'explicar un poema. El

somni i el poema són autònoms, es justifiquen per si mateixos. Entenc que hi hagi exegetes del somni i del poema. L'ésser humà no conviu còmodament amb el misteri, amb l'enigma. Necessita traduir el misteri al pentagrama de la comprensió, a una narrativa que li confereixi seguretat. Jo m'estimo més viure el somni i viure el poema, i emmirallar-me en la seva disfressa. Els nigromants de la interpretació no ensenyen a somiar, sinó a des-somiar. Prosifiquen el somni manllivant-li l'encís torbador, la seva genialitat: "Cada ésser humà és un geni mentre somia", ens diu Ballester mitjançant Kurosawa.

Josep Ballester ens ha ofert la seva cosmogonia personal ("la partícula de sal que escup embravit l'oceà"), una quimera bastida de mites, contarelles i contes, vasos comunicants, referències culturals, colors, músiques i pintures en què la quotidianitat i la fantasia es fusionen ("Vols que tots dos omplim / el rentaplats amb les penes / que s'hi van quedar al fons / de les tasses de cafè?"). El somni és la metàfora perfecta per expressar aquest aiguabarreig contradictori que és la condició humana, sense deixar al marge les conviccions personals ("Som espectres del món i / hem dissenyat l'arquitectura / de la desolació, / també les petites dosis de plaer") i l'experiència bolcada en forma de consell a la seva filla: "Escriu sobre l'asfalt desitjos i penes. / Aleshores sabràs que el trajecte / era, així mateix, el punt de partida."

D'altra banda, el *Llibre dels somnis* també és, segons el meu parer, un homenatge als grans somiadors i somiadores, aquells que ens han proporcionats antídots contra la barbàrie que rau

en la genètica de l'evolució. Des de les acurades citacions inicials fins a les referències a Hieronymus Bosch, Joan Miró, Rousseau el duaner (autor del quadre *El somni*), Freud (que “va poder recórrer els somnis i / la flaire d'almesc de la infantesa”), Alice Ernestine Prin (coneguda com a Kiki de Montparnasse), Marc Chagall, Alícia (Ballester és un gran admirador i coneixedor de l'obra de Lewis Carroll, com ho va demostrar en la novel·la *El col·leccionista de fades*), Bertrand Russell, Van Gogh, Akira Kurosawa (un gran especialista, per cert, en el tema del doble) i tants altres, Ballester abraça la intertextualitat no només amb obres literàries, sinó també amb altres disciplines artístiques.

En suma, Ballester es val de la literatura (un altre univers paral·lel), i particularment de la poesia (ara m'abellix dir que la poesia és el somni de la prosa), per crear un relat poètic que s'hauria de presentar (llàstima que això de moment no sigui editorialment possible!) amb una metodologia fractal: el somni del somni d'algú que somia que en un altre somni hi ha algú que somia mentre s'incendia l'univers. Un conte fantàstic i real alhora.

La feina dels poetes com Josep Ballester no és indicar-nos què hem de fer o com hem d'actuar. El seu treball consisteix a regalar-nos allò que hem de somiar o, dit d'una altra manera i en paraules de Carlyle, suggerir-nos allò que hem d'estimar. Vet aquí la utilitat de la poesia. Una forma d'amor que no pot tenir un nom precís perquè existeix dins i fora del somni.

EDUARD SANAHUJA YLL
Octubre de 2021

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XXIII Premi de Poesia Maria Mercè Marçal, 2021, organitzat pel Consell Comarcal del Pla d'Urgell. Els membres del jurat han estat: Jordi Pàmias, Jaume Pont, Àngels Marzo, Joan Cornudella i Ramon Rubinat.

© del text: Josep Ballester Roca, 2021
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2022
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: gener de 2022
ISBN: 978-84-1303-329-7
DL: L 15-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.